

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет біології та лісового господарства
Кафедра фізіології людини і тварин

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

ФІЗІОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ

Підготовки магістра

Спеціальності 091 Біологія та біохімія

освітньо-професійної програми Біологія

Луцьк – 2023

Силабус вибіркового освітнього компонента «ФІЗІОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ» підготовки магістра, галузі знань 09 Біологія, спеціальності 091 Біологія та біохімія, за освітньо-професійною програмою «Біологія».

Розробник:

Коржик Ольга Василівна, старший викладач кафедри фізіології людини і тварин, кандидат біологічних наук.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

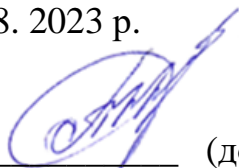

(Сухомлін К. Б.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізіології людини і тварин

протокол № 1 від 31. 08. 2023 р.

Завідувач кафедри: _____

(доц. Качинська Т. В.)

I. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	09 Біологія, 091 Біологія та біохімія, Біологія, магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>2</u> -ий
		Лекції <u>10</u> год.
		Лабораторні <u>14</u> год.
		Самостійна робота <u>88</u> год.
		Консультації <u>8</u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Форма контролю: залік	
Мова навчання українська		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Прізвище, ім'я, по батькові Коржик Ольга Василівна
 Науковий ступінь: кандидат біологічних наук
 Посада: старший викладач кафедри фізіології людини і тварин
 Контактна інформація: email: Korzhyk.Olha@vnu.edu.ua
 Дні занять <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація. Основою навчальної дисципліни «Фізіологія поведінки» є розгляд нейрофізіологічних механізмів реалізації вродженої та набутої поведінки людини і тварин. Зокрема детально висвітлюються нейрофізіологічні механізми формування потреб; мотивацій, емоцій, навчання і пам'яті як базових для здійснення будь-якої цілеспрямованої поведінкової реакції людини і тварин. Обґрунтовується закономірність виникнення мови, самосвідомості і свідомості як особливого механізму регуляції поведінки людини в соціальному середовищі. Розглядаються питання поведінкових реакцій в нормі та за умов порушення діяльності мозку. Вивчення даної дисципліни дозволить підготувати студентів до практичної роботи в соціумі, навчити користуватися знаннями для пояснення фізіологічних механізмів регулювання вищих інтегративних функцій організму, що формують поведінкові реакції.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Метою освітнього компонента є сформувані загальні знання про фізіологічні основи поведінки людини і тварин, розкрити нейрофізіологічні механізми, що лежать в основі вроджених та набутих форм поведінки, абстрактного мислення як основних пристосувальних реакцій, навчити використовувати знання щодо джерел поведінки людини в організації власного життя та життя соціуму.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Фізіологія поведінки» є сформувати у студентів-магістрів загальні уявлення про поведінку людини і тварин як основний механізм пристосування до змін зовнішнього та внутрішнього середовища організму з метою забезпечення

його гомеостазу; засвоїти знання про нейрофізіологічні механізми формування потреб, мотивацій, емоцій, навчання і пам'яті як базових для здійснення будь-якої цілеспрямованої поведінкової реакції людини і тварин; сформувати уявлення про закономірність виникнення мови, самосвідомості і свідомості як особливого механізму регуляції поведінки людини в соціальному середовищі; сформувати уявлення про поведінкові реакції в нормі та за умов порушення діяльності мозку.

3. Результати навчання (Компетентності)

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК04. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові предметні) компетентності (СК):

СК06. Здатність прогнозувати напрямки розвитку сучасної біології на основі загального аналізу розвитку науки і технологій.

СК10. Здатність використовувати результати наукового пошуку в практичній діяльності.

Програмні результати навчання (ПР):

ПР3. Здійснювати злагоджену роботу на результат у колективі з урахуванням суспільних, державних і виробничих інтересів.

ПР4. Розв'язувати складні задачі в галузі біології, генерувати та оцінювати ідеї.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю* / Бали
Змістовий модуль 1. Природжені та набуті форми поведінки людини і тварин						
Тема 1. Вступ до курсу. Методики дослідження вродженої і набутої поведінки тварин. Дослідження елементарної розумової діяльності тварин. Психофізіологічне дослідження. Методи тестування психофізіологічних функцій.	32	4	4	22	2	ВПЗ, РЗ/К, Т / 25
Тема 2. Типи безумовних рефлексів та інстинктів. Сумація, звикання, закарбовування, мавпування, умовнорефлекторна діяльність.	28	2	2	22	2	ВПЗ, РЗ/К, Т / 15
Разом за змістовим модулем 1	60	6	6	44	4	40
Змістовий модуль 2. Фізіологічні механізми пам'яті, емоцій, мови, сну і сновидінь, уваги та свідомості.						
Тема 3. Нейрофізіологічні механізми пам'яті, емоцій і мови.	30	2	4	22	2	ВПЗ, РЗ/К, Т / 30
Тема 4-5. Фізіологічні механізми сну і сновидінь, уваги і свідомості	30	2	4	22	2	ВПЗ, РЗ/К, Т / 30
Разом за змістовим модулем 2	60	4	8	44	4	60
Всього годин/ Балів	120	10	14	88	8	100

Методи контролю: ВПЗ – виконання практичного завдання, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, Т – тести у Microsoft Forms, ДС – дискусія.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Нейропсихологія як джерело фізіології поведінки. Поведінкові прояви ураження різних відділів ЦНС у людини і тварин.
2. Термоенцефалоскопія. Айтрекінг.

3. Сучасні уявлення про вроджені нейрофізіологічні механізми сприйняття зовнішнього світу та механізми пристосування до нього. Генетично обумовлені обмеження сприйняття. Суб'єктивний образ об'єктивного світу – «Тунель Его».
4. Фізіологічні теорії типології поведінки людини і тварин.
5. Клінічні і фізіологічні дані щодо появи амнестичних розладів людини.
6. Пластичність мозку. Чому і як набута інформація здатна змінювати структуру мозку?
7. Функціональна асиметрія мозку і емоції. Фізіологічні механізми формування основних залежностей .
8. Комунікативні системи тварин і мова людини: спільне і принципово різне.
9. Порушення сну, патологічні форми сну.
10. Модулюючі системи мозку, їх гетерогенність та підсистеми активації. Гама-коливання і увага. Різні види уваги і просторова картина активації мозку за даними локального мозкового кровотоку, позитронно-емісійної томографії.
11. Змінені стани свідомості та штучні психічні стани.

IV ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика викладача щодо студента полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу. Вивчення дисципліни передбачає постійну роботу студентів на кожному занятті. Відвідування занять здобувачами є обов'язковим та дає можливість отримати задекларовані компетентності. Студенти не повинні спізнюватися на заняття. Перед початком заняття студенти повинні вимкнути звук засобів зв'язку (мобільний телефон, смарт-годинник тощо). Студенти повинні здійснювати попередню підготовку до лабораторних занять . До початку курсу необхідно встановити на мобільні пристрої або ноутбуки застосунки Microsoft Office 365 (Teams, Forms, One Note) для проходження тестування та роботи з доступними матеріалами курсу. Вхід для активації облікового запису відбувається через корпоративну пошту з доменом – @vnu.edu.ua. Корпоративна пошта з паролем видається методистом деканату факультету біології та лісового господарства. У разі переходу на дистанційну форму навчання викладання курсу відбувається в команді освітнього середовища Microsoft Office 365 відповідно до Положення про дистанційне навчання та додаткових розпоряджень ректорату.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 29.06.2022 р. Здобувач освіти отримує оцінку за кожне практичне заняття (тривалість заняття – 2 академічні години (1 пара), яка є комплексною та включає контроль як теоретичної, так і практичної підготовки студента.

Робота студентів на практичних заняттях (виконання практичного завдання, розв'язування задач/кейсів, тести у Microsoft Forms, дискусія) загалом оцінюється у 100 балів. Оцінювання здійснюється на кожному лабораторному занятті відповідно до його конкретних цілей.

Політика щодо неформальної, інформальної та дуальної освіти. Якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній (курси, семінари, тренінги, стажування) чи інформальній освіті і їх тематика, обсяг вивчення та зміст відповідають освітньому компоненту в цілому або його окремому розділу, змістовому модулі, темі (темам), що передбачені силабусом освітнього компонента. У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, стажування тощо які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості годин (за попереднім погодженням з викладачем), відповідно до [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#).

У випадку дуальної форми здобуття освіти зарахування результатів такого навчання здійснюється згідно «Положення про підготовку студентів у Волинському національному

університеті імені Лесі Українки з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти» на основі тристороннього договору між закладом освіти, суб'єктом господарювання і здобувачем (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Положення_про_дуал_ну_освіту_ред.pdf)

Політика щодо дедлайнів та перескладання. За умови відсутності студента(ки) на занятті із поважної причини (наприклад, за станом здоров'я при документальному медичному підтвердженні, міжнародне стажування і т.п.), студент(ка) має право виконати лабораторну роботу згідно графіку відпрацювань пропущених навчальних занять кафедри фізіології людини і тварин (але не пізніше останнього заняття в межах змістового модуля) та отримати за неї бали. Лабораторні роботи, здані пізніше встановленого викладачем терміну і погодженого зі студентами, будуть оцінюватись нижчою кількістю балів (мінус 2 бали від максимально можливих). Дане положення не буде застосовуватися до тих студентів, які за поважних причин (наприклад, медичним показанням при наявності медичної довідки) пропустять визначений дедлайн захисту лабораторної роботи.

Політика щодо академічної доброчесності. У процесі навчальної діяльності обов'язковим є дотримання норм академічної доброчесності. Здобувачу необхідно дотримуватися морально-етичних правил: не пропускати аудиторних занять (у разі пропуску – причину підтвердити документально); не привласнювати чужу інтелектуальну працю; у разі цитування наукових праць, методичних розробок, результатів досліджень, таблиць та ін. необхідно вказувати посилання на першоджерело.

Списування під час тестування, розв'язування задач/кейсів заборонені (в т.ч. із використання мобільних девайсів). Використання гаджетів та персональних комп'ютерів передбачено під час дистанційного навчання та проходження online тестування. Викладач і здобувач освіти мають дотримуватись [ст. 42 Закону України «Про освіту»](#). Усі здобувачі освіти повинні ознайомитись із основними положеннями [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#) та [Ініціативою академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ](#).

У ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного контролю. При цьому завдання із різних видів цього контролю (виконання лабораторних робіт і теоретична підготовка до занять) оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно. Для успішної здачі освітнього компонента сумарна кількість балів, отриманих студентом за семестр, повинна становити не менше 60,0.

Якщо ж кількість балів є меншою, то здобувач має можливість успішно здати дисципліну у формі заліку на ліквідації А академічної заборгованості. При цьому на залік виноситься 100,0 балів. Залікова робота передбачає тестування (25 тестових завдань) через застосунок Microsoft Forms.. Залікова робота оцінюється максимально у 100,0 балів (кожне питання оцінюється максимум у 4 бали). Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60,0 балів за 100-бальною шкалою.

Перелік питань для підготовки до заліку

1. Методики дослідження вродженої і набутої поведінки тварин. Дослідження елементарної розумової діяльності тварин.
2. Психофізіологічне дослідження. Методи тестування психофізіологічних функцій.
3. Типи безумовних рефлексів та інстинктів. Вітальні, зоосоціальні та саморозвитку безумовні рефлекси. Подразники релізери, пошукова і завершальна фази інстинктивних реакцій, комплекс фіксованих дій.
4. Сумація, звикання, закарбовування, мавпування, умовнорефлекторна діяльність. Правила утворення умовних рефлексів. Класифікація умовних рефлексів. Складні форми умовних рефлексів. Динамічний стереотип. Механізми утворення умовних рефлексів Стадії формування тимчасового зв'язку. Місце замикання тимчасового

зв'язку. Нейронні механізми формування умовних рефлексів. Гальмування умовних рефлексів. Зовнішнє або безумовне гальмування. Внутрішнє або умовнорефлекторне гальмування. Згасальне, диференціювальне, запізнювальне гальмування, умовне гальмо.

5. Види пам'яті. Часова організація пам'яті. Декларативна і процедурна пам'ять. Робоча пам'ять. Нейрофізіологічні механізми та мозкова організація пам'яті. Психофізіологічні принципи обробки інформації при формуванні декларативної і процедурної пам'яті. Функції гіпокампу в процесах пам'яті. Мозочок і процедурна пам'ять. Мигдалина і емоційна пам'ять.
6. Синаптичне полегшення (фасилітація), синаптичне посилення (аугментація) та посттетанічна потенціація як основа формування короткочасної пам'яті. Молекулярні механізми пластичності. CREB - універсальний транскрипційний фактор навчання.
7. Визначення і класифікація емоцій. Основні теорії емоцій. Функції емоцій. Потреби як основа формування мотивацій і емоцій. Фізіологічна структура емоцій. Емоціогенні системи мозку, нейроанатомія та нейрохімія емоцій.
8. Психофізіологічні механізми мови Друга сигнальна система. Взаємодія першої і другої сигнальних систем. Центри мови. Міжпівкульна асиметрія і мова.
9. Функціональне значення сну. Теорії сну. Фази сну. Еволюція сну. Сон і сновидіння. Потреба в сні, депривація сну. Гіпноз.
10. Проблема уваги в психофізіології. Характеристика і види уваги. Автоматичні і контрольовані процеси обробки інформації. Мимовільна увага. Довільна увага. Нейрони очікування, нейрони новизни і тотожності Потенціали, пов'язані з подіями, як кореляти уваги.
11. Що таке свідомість. Теорії свідомості. Нейрофізіологічні механізми усвідомлюваного і неусвідомлюваного. Нейронні кореляти усвідомлення.

VI ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	«Зараховано»
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	«Незараховано»

VII РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Кравченко В.І., Чернінський А.О., Макарчук М.Ю. Методичні рекомендації до практичних занять із спецкурсу «Психофізіологія». К., «Геопринт», 2010. 74 с.
2. Korzhyk O., Dmytrotso O. Distance learning influences on the psycho-hygienic aspects of the motivation behavior of students of medical and biological specialties in terms of pandemic and martial law state. *Studies in Comparative Education*. 2022. No 2. <https://doi.org/10.31499/2306-5532.2.2022.270953>
3. Korzhyk O., Morenko A. Cortical sources of electrical activity, related to the cessation of a prepared motor reaction in humans. *NEURONUS 2022 Neuroscience Forum : Acta Neurobiologiae Experimentalis* (Krakow, 15-17 October 2022). Krakow, 2022. P. LXXXIII

4. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. К: Центр навчальної літератури, 2006. - 184 с.
5. Макарчук М.Ю., Куценко Т.В. Фізіологія центральної нервової системи. К., Видавничо- поліграфічний центр «Київський університет», 2011.-335 с.
6. Morenko A., Korzhyk O., Morenko O. Amplitude-time characteristics of women's brain activity associated with the motor response in the Stop-Signal task paradigm. *Health Problems of Civilization*. 2022. Vol. 16, No 2. P. 181-189. <https://doi.org/10.5114/hpc.2022.116949> Web of Science Core Collection
7. Севериновська О. В., Пахомов О.Є., Рибальченко В.К. Етологія (основи поведінки тварин) : підручник для вищих навчальних закладів. Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 292 с.